

АДВЕНТИВНА ФРАКЦІЯ СИНАНТРОПНОЇ ФЛОРИ ПЕРЕЛОГОВИХ ЕКОСИСТЕМ ПРИДНІСТРОВСЬКОГО ПОДІЛЛЯ

Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаника

Подана характеристика адвентивної фракції синантропної флори перелогових екосистем Придністровського Поділля, яка налічує 44 види судинних рослин, що належать до 39 родів і 13 родин. У складі фракції адвентивних видів перелогів за часом занесення переважають археофіти 27 видів (61,4 %), за ступенем натуралізації – епекофіти 29 (65,9 %).

Ключові слова: флора, археофіт, кенофіт.

В. И. Парпан, М. П. Олейник

Прикарпатский национальный университет им. В. Стефанька

АДВЕНТИВНАЯ ФРАКЦИЯ СИНАНТРОПНОЙ ФЛОРЫ ЗАЛЕЖНЫХ ЭКОСИСТЕМ ПРИДНЕСТРОВСКОГО ПОДОЛЬЯ

Дана характеристика адвентивной фракции синантропной флоры залежных экосистем Приднестровского Подолья, которая насчитывает 44 вида сосудистых растений, принадлежащих к 39 родам и 13 семействам. В составе фракции адвентивных видов залежей по времени занесения преобладают археофиты 27 видов (61,4 %), по степени натурализации – эпекофиты 29 видов (65,9 %).

Ключевые слова: флора, археофиты, кенофиты.

V. I. Parpan, M. P. Olijnyk

V. Stefanyk Carpathian National University

THE ALIEN FRACTION OF THE URBAN FLORA OF THE PREDNISTROVIAN PODILLYA OLD-FIELD ECOSYSTEMS

The characteristics of the alien fraction of synanthropic flora of the Prednistrovian Podillya old-field ecosystems is provided. It counts 44 species of the vascular plants, belonging to 39 genera and 13 families. Among the fraction of the adventive species of the old-fields, due to the time of chronicling criterion, archeophytes of 27 species prevail (61,4 %) and due to the naturalization level criterion – 29 species of epekophytes prevail (65,9 %).

Key words: flora, arheophytes, kenophytes.

Адвентивні види у сегетальних флорах захоплюють антропогенно змінені місця, утворюючи зарості і блокують хід сукцесійного процесу. Тому адвентивні види не тільки стають злісними сегетальними бур'янами регіону, але й негативно впливають на збереження біорізноманіття в його флорі, заміщаючи рослини-апофіти.

Виявлення нових заносних рослин на території нашої країни надзвичайно важливе тому, що вони не тільки порушують вироблену тисячоліттями динамічну рівновагу між видами рослин різної екологічної та географічної приуроченості, але, не маючи в нових умовах стримуючих факторів (хвороб і шкідників), стають з часом злісними рудеральними і сегетальними бур'янами (Маренчук, 2009).

Метою нашого дослідження було здійснити аналіз адвентивної фракції синантропної флори перелогових екосистем Придністровського Поділля.

МАТЕРІАЛИ І МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕНЬ

Дослідження проводилися протягом 2010–2012 років. Об'єктом дослідження була адвентивна фракція синантропної флори перелогів, які згідно з фізико-географічним районуванням розташовані в межах Придністровського Поділля (Геренчук, 1973). За флористичним районуванням територія дослідження входить до Опільського району Розтоцько-Опільсько-Подільського округу Люблінсько-Волино-Подільської підпровінції Центральноєвропейської провінції Європейської області (Заверуха, 1985).

При вивченні флори використовувався метод тимчасових пробних ділянок розміром 5 × 5 м. Таксономічний склад флори визначався за гербарним матеріалом і уточнювався за визначником «Определитель высших растений Украины» (1999). Приналежність до адвентивного елемента визначалася на підставі літературних даних (Протопопова, 1991). При аналізі використовувалася географічна класифікація адвентивних видів (Kornaś, 1968; Протопопова, 1991). В основі аналізу за ступенем натуралізації лежить класифікація А. Теллунга, у варіанті J. Kornaś, модифікована В. В. Протопоповою (1991). Класифікацію видів адвентивної фракції за часом занесення здійснено за J. Kornaś (1968). Латинські назви таксонів наведені за S. L. Mosyakin, M. M. Fedoronchuk (1999). Екологічні особливості видів охарактеризовані за літературними даними (Екофлора України, 2000; 2002; 2004; 2007; Протапова, 1991), життєві форми – за Г. І. Серебряковим (1964).

РЕЗУЛЬТАТИ І ЇХ ОБГОВОРЕННЯ

Видовий склад адвентивної фракції синантропної флори перелогів даного регіону представлений 44 видами судинних рослин, які належать до 39 родів і 13 родин.

Найбільше видів адвентивної фракції флори об'єднує родина *Asteraceae* 11 видів (25,0 % від загальної кількості видів). Родина *Brassicaceae* нараховує 7 видів (15,9 %), *Fabaceae* – 6 (13,6 %), а *Poaceae* – 4 (9,1 %). Родини *Boraginaceae*, *Lamiaceae*, *Rosaceae* об'єднують по 3 види (6,8 %), *Papaveraceae* представлена 2 видами (4,6 %). Шість родин: *Amaranthaceae*, *Papaveraceae*, *Primulaceae*, *Polygonaceae*, *Onagraceae*, *Verbeaceae* представлені 1 видом (2,3 %).

В дослідженій флорі найчисельніший рід *Vicia*, що включає 3 види (6,8 %). По 2 види (4,6 %) відноситься до таких родів, як *Galinsoga*, *Lamium*, *Papaver*. Решта (*Apera*, *Anisantha*, *Eragrostis*, *Setaria*, *Amaranthus*, *Ambrosia*, *Coniza*, *Carduus*, *Centaurea*, *Cichorium*, *Solidago*, *Sonchus*, *Artemisia*, *Tripleurospermum*, *Anchusa*, *Cynoglossum*, *Myosotis*, *Armoracia*, *Raphanus*, *Capsella*, *Erysimum*, *Thlaspi*, *Brassica*, *Bunias*, *Lathyrus*, *Robinia*, *Trifolium*, *Nepeta*, *Anagallis*, *Fallopia*, *Cerasus*, *Malus*, *Prunus*, *Oenothera*, *Verbena*) – по 1 виду (2,3 %).

У складі адвентивних видів перелогів за часом занесення переважають археофіти – 27 видів (61,4 %) – *Raphanus raphanistrum* L., *Lathyrus tuberosus* L., *Vicia tetrasperma* (L.) Schreb., *Nepeta cataria* L., *Papaver dubium* L. та ін. На долю кенофітів припадає 17 видів (38,6 %) – *Solidago canadensis* L., *Brassica napus* L., *Cerasus vulgaris* Mill., *Oenothera biennis* L., *Prunus divaricata* Ledeb. та ін. За ступенем натуралізації адвентивні рослини поділено на п'ять груп: епекофіти – 29 видів (65,9 %) – *Anagallis arvensis* L., *Papaver dubium* L., *Lamium purpureum* L., *Erysimum cheiranthoides* L., *Myosotis arvensis* (L.) Hill. та ін.; ергазіофіти – 6 видів (13,6%) – *Fallopia convolvulus* (L.) A.Löve, *Trifolium hybridum* L., *Robinia pseudoacacia* L., *Brassica napus* L., *Armoracia rusticana* P. Gaertn., B. Mey. & Scherb., *Cerasus vulgaris* Mill. А 3 видами (8,6 %) представлені: агріофіти (*Vicia angustifolia* Reichard, *Oenothera biennis* L., *Prunus divaricata* Ledeb.), геміепокофіти (*Anisantha sterilis* (L.) Nevski, *Cichorium*

intybus L., *Lathyrus tuberosus* L.), ефемерофіти (*Eragrostis pilosa* (L.) Beauv., *Bunias erucago* L., *Malus sylvestris* Mill. (в Криму)).

У спектрі життєвих форм фракції синантропної флори перелогових екосистем переважають однорічники – 23 види (52,2 %) – *Myosotis arvensis* (L.) Hill., *Raphanus raphanistrum* L., *Capsella bursa-pastoris* (L.) Medik., *Erysimum cheiranthoides* L., *Vicia tetrasperma* (L.) Schreb. та ін. Друге місце займають трав'янисті полікарпики – 11 видів (25,0 %) – *Solidago canadensis* L., *Armoracia rusticana* P. Gaertn., В. Mey. & Scherb., *Trifolium hybridum* L., *Lamium album* L., *Nepeta cataria* L. та ін. На третьому місці – багаторічні або дворічні монокарпики – 6 видів (13,6 %) – *Anchusa officinalis* L., *Oenothera biennis* L., *Bunias erucago* L., *Brassica napus* L., *Cynoglossum officinale* L., *Tripleurospermum inodorum* (L.) Sch. Bip. Деревних рослин нараховується 4 види (9,1 %) – *Robinia pseudoacacia* L., *Prunus divaricata* Ledeb., *Malus sylvestris* Mill., *Cerasus vulgaris* Mill.

Географічний аналіз свідчить про те, що за типом ареалу адвентивні види рослин належать до 14 груп. Найширше представленими ареалогічними групами є голарктична – 14 видів (31,8 %) – *Lamium purpureum* L., *Vicia tetrasperma* (L.) Schreb., *Robinia pseudoacacia* L., *Thlaspi arvense* L., *Artemisia absinthium* L. та ін.; група космополітів нараховує – 7 видів – *Setaria glauca* Beauv., *Amaranthus retroflexus* L., *Ambrosia artemisiifolia* L., *Capsella bursa-pastoris* (L.) Medik., *Brassica napus* L. та ін., та гемікосмополітів – 5 видів (15,9 %) – *Sonchus arvensis* L., *Eragrostis pilosa* (L.) Beauv., *Galinsoga parviflora* Cav., *Galinsoga urticifolia* (Kunth.) Blake, *Cichorium intybus* L. Інші групи представлені 1-3 видами.

За відношенням до режиму зволоження рослини адвентивної фракції синантропного компоненту поділяються на три групи. Мезофіти нараховують 17 видів (38,6 %) – *Apera spica-venti* (L.) P. Beauv., *Solidago canadensis* L., *Trifolium hybridum* L., *Lamium album* L., *Armoracia rusticana* P. Gaertn., В. Mey. & Scherb. та ін. Ксеромезофіти – 26 видів (59,1 %) – *Lamium purpureum* L., *Papaver dubium* L., *Anagallis arvensis* L., *Oenothera biennis* L., *Verbena officinalis* L. та ін. Мезоксерофіти – 1 вид (2,3 %) – *Anchusa officinalis* L.

За відношенням рослин до світла, вони поділяються на геліофіти – 27 видів (61,4 %) – *Cichorium intybus* L., *Tripleurospermum inodorum* (L.) Sch. Bip., *Lathyrus tuberosus* L., *Vicia hirsuta* (L.) S. F. Gray, *Nepeta cataria* L. та ін. Сціогеліофіти – 16 видів (46,3 %) – *Amaranthus retroflexus* L., *Solidago canadensis* L., *Artemisia absinthium* L., *Centaurea cyanus* L. та ін. Сціофіти – 1 вид (2,3 %) – *Lamium album* L.

ВИСНОВКИ

1. На території перелогових екосистем Придністровського Поділля зустрічаються 44 види рослин адвентивної фракції синантропної флори. Найбільшою кількістю видів представлена родина Asteraceae – 11 видів (25,0 %), найчисельніший рід *Vicia*, що включає 3 види (6,8 %).

2. За часом занесення переважають археофіти – 27 видів (61,4 %), за ступенем натуралізації – епекофіти – 29 (65,9 %). Основу адвентивної фракції синантропної флори складають однорічники – 23 види (52,2 %). За географічним аналізом переважає голарктична група – 14 видів (31,8 %). Найчисельнішу групу рослин стосовно до зволоження субстрату становлять мезофіти – 17 видів (38,6 %), стосовно до світла – геліофіти – 27 видів (61,4 %).

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Екофлора України / Відп. ред. Я. П. Дідух. – К. : Фітосоціоцентр, 2000. – Т. 1. – 480 с.; Т. 2. – 2004. – 480 с.; Т. 3. – 2002. – 496 с.; Т. 5. – 2007. – 584 с.

Заверуха Б. В. Флора Волино-Подолли и ее генезис / Б. В. Заверуха. – К. : Наук. думка, 1985. – 192 с.

Определитель высших растений Украины / Д. Н. Доброчаева, М. И. Котов, Ю. Н. Прокудин и др. – К. : Фитосоцицентр, 1999. – 548 с.

Маренчук Ю. А. Адвентивный элемент флоры Центрального Предкавказья // Успехи современного естествознания / Ю. А. Маренчук. – 2009. – № 3. – С. 50-51.

Природа Івано-Франківської області / Відпов. ред. К. І. Геренчук. – Львів : Вища школа, 1973. – 159 с.

Протопопова В. В. Синантропная флора Украины и пути ее развития / В. В. Протопопова. – К. : Наук. думка, 1991. – 200 с.

Серебряков И. Г. Жизненные формы высших растений и их изучение / И. Г. Серебряков // Полевая геоботаника. – М. ; Л., 1964. – Т. 3. – С. 146-205.

Kornaś J. A geographical-historical classification of synantropic plants / J. Kornaś // Mater. Zakl. Fitisoc. Stos. UW. – 1968. – № 25. – S. 33-41

Mosyakin S. L. Vascular Plants of Ukraine a nomenclatural checklist / S. L. Mosyakin, M. M. Fedoronchuk. – К. : М. G. Kholodny Institute Botany, 1999. – 345 p.

Рекомендує до друку
О. З. Глухов

Надійшла до редколегії 10.09.12